

บทที่ 3

กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

3.1 กระบวนการสืบค้นหาข้อเท็จจริงด้วยระบบการไต่สวน

ในการสืบค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลมี 2 ระบบ คือ¹

3.1.1 ระบบกล่าวหา เป็นระบบค้นหาความจริงตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี หรือระบบ Common Law จะมีคู่ความ คือ พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ฝ่ายหนึ่งกับจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง ต่อสู้คดีกัน โดยจำเลยและผู้เสียหายอาจจะมีทนายความคอยให้ความช่วยเหลือในการกล่าวหาหรือแก้ต่างโดยยืนอยู่บนพื้นฐานของกติกาเท่าเทียมกัน ส่วนศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลาง ควบคุมคู่ความทั้งสองฝ่ายให้ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ซึ่งโจทก์มีหน้าที่ภาระต้องหาพยานหลักฐานมานำพิสูจน์ต่อศาลให้ได้ว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง แต่ถ้าการพิสูจน์ของโจทก์เป็นที่สงสัยของศาล ศาลจะยกผลประโยชน์ให้จำเลย ถือยกฟ้อง ระบบกล่าวหาศาลจะพิจารณาพิพากษาเฉพาะพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนความของศาลเท่านั้น ข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏในสำนวน ศาลจะไม่รับฟัง

3.1.2 ระบบไต่สวน เป็นระบบค้นหาความจริงในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือ Civil Law เป็นระบบที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงด้วยตัวของศาลเองได้ ต่างกับระบบกล่าวหาที่ศาลไม่สามารถลงไปสืบค้นหาความจริงได้ ส่วนโจทก์จำเลยเป็นเพียงมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลหาความจริง และศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานเอง ถ้าโจทก์จำเลยจะซักถามพยาน จะต้องถามผ่านศาล โดยศาลจะเป็นผู้ถามพยานแทน ศาลมีอำนาจเต็มที่ที่จะรับฟังพยานหลักฐานทั้งปวง แม้จะฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความไปบ้างก็ตาม ซึ่งเป็นระบบกระบวนการพิจารณาพยานเอกสารเป็นสำคัญ ดังนั้น สารสำคัญของระบบไต่สวนมี 3 ประการ คือ

3.1.2.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นอำนาจหน้าที่หลักของศาล

3.1.2.2 คู่ความมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงของศาล

3.1.2.3 ข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การพิพากษาของศาลไม่จำกัด แต่เฉพาะที่เสนอโดยคู่ความในคดีเท่านั้น

¹ประพันธ์ ทรัพย์แสง, “การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ”, (งานวิจัยส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548).

ซึ่งในกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ได้ใช้ระบบการไต่สวนในการสืบค้นหาความจริงเช่นกัน

3.2 ความหมายของคำว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง”

ระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2547 ข้อ 4 วรรคสี่ ให้นิยามคำว่า “ไต่สวนข้อเท็จจริง” หมายความว่า การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและมูลความผิด หรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติ”

3.3 อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านไต่สวนข้อเท็จจริง

สำนักงาน ป.ป.ช. ได้จัดโครงสร้างและอัตรากำลังและอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานดังนี้²

²สำนักงาน ป.ป.ช., โครงสร้างและอัตรากำลัง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2543-2546.

จากแผนผังของโครงสร้างและอัตรากำลังจะพบว่า มีอัตรากำลังทั้งหมด 537 คน แบ่งส่วนราชการออกเป็น 11 สำนัก 4 กอง และ 1 ส่วน ดังนี้

1. สำนักป้องกันการทุจริต 1	มีอัตราบุคลากร	17	คน
2. สำนักป้องกันการทุจริต 2	-----"	25	"
3. สำนักปราบปรามการทุจริต 1	-----"	66	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วนจำนวน 55 คน			
4. สำนักปราบปรามการทุจริต 2	-----"	66	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วนจำนวน 55 คน			
5. สำนักตรวจสอบทรัพย์สิน 1	-----"	43	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วนจำนวน 36 คน			
6. สำนักตรวจสอบทรัพย์สิน 2	-----"	33	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วน จำนวน 25 คน			
7. สำนักตรวจสอบทรัพย์สิน 3	-----"	40	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วน 32 คน			
8. สำนักตรวจสอบทรัพย์สิน 4	-----"	43	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วนจำนวน 35 คน			
9. สำนักตรวจสอบทรัพย์สิน 5	-----"	43	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วนจำนวน 35 คน			
10. สำนักคดี	-----"	32	"
มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ส่วนจำนวน 26 คน			
11. สำนักนโยบายและแผน	-----"	32	"
12. กองรับเรื่องร้องเรียน	-----"	29	"
13. กองการเจ้าหน้าที่	-----"	13	"
14. กองคลัง	-----"	17	"
15. กองงานคณะกรรมการ	-----"	12	"
16. ส่วนอำนวยการนักบริหารการข่าว	-----"	18	"
และตรวจสอบภายใน			

3.3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานไต่สวนข้อเท็จจริง

สำนักงาน ป.ป.ช. ได้กำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานไต่สวนข้อเท็จจริง กรณีเรื่องร้องเรียนกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้แบ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในการไต่สวนข้อเท็จจริงออกเป็น 2 ประเภท

3.3.2.1 หน่วยงานด้านปราบปรามการทุจริต

มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ 2 กลุ่ม คือ

(1) สำนักปราบปรามการทุจริต 1 และ 2 มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานไต่สวนข้อเท็จจริงเหมือนกัน เพียงแต่แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบต่อหน่วยงานของรัฐแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ต่างกัน โดยมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1) เสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบ รูปแบบและวิธีการไต่สวน และวินิจฉัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

2) สนับสนุนงานไต่สวนและวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ คณะอนุกรรมการไต่สวน ตามที่ได้รับมอบหมาย

3) ดำเนินการเกี่ยวกับการไต่สวน และวินิจฉัยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อมีผู้ถูกกล่าวหาหรือร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งและมอบหมายในด้านสังคม ด้านบริหารและการปกครอง

4) ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

(2) สำนักคดี มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1) ดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2) เสนออุทธรณ์ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามที่กฎหมายกำหนดออกจากตำแหน่ง

3) ดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและร้องขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

4) ส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด เพื่อให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินพ้นจากตำแหน่ง และสั่งให้ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินพ้นจากตำแหน่ง

- 5) ดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และบุคคลที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย
- 6) ยึด อาัยทรัพย์สิน เพิกถอน การโอนทรัพย์สินที่มีการโอนโดยมิชอบ และเพิกถอนสิทธิต่างๆ
- 7) ดำเนินการบังคับคดี
- 8) ดำเนินการตามบทกำหนดโทษ
- 9) ติดตามผลการดำเนินคดี
- 10) ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการบังคับคดี
- 11) ดำเนินการเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ
- 12) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการจัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนร่วม
- 13) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการจัดการหุ้นของรัฐมนตรี
- 14) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3.2.2 หน่วยงานด้านตรวจสอบทรัพย์สิน

มีหน่วยงานปฏิบัติการรับผิดชอบ 5 หน่วยงาน คือ สำนักตรวจสอบทรัพย์สิน 1 ถึง 5 ซึ่งจะมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ใ้ส่วนข้อเท็จจริงที่เหมือนกัน เพียงแต่แบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานต่อหน่วยงานของรัฐที่ต่างกัน โดยทั้ง 5 สำนักตรวจสอบทรัพย์สินมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

- 1) เสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบระบบ วิธีการไต่สวนและวินัย การตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน
- 2) สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการไต่สวนตามที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ดำเนินการเกี่ยวกับการไต่สวนและวินัย เมื่อมีการร้องขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง เมื่อมีพฤติการณ์ว่าร้ายวผิดปกติ หรือสื่อว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือสื่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสื่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งที่ในการยุติธรรม หรือสื่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

- 4) ดำเนินการเกี่ยวกับการไต่สวนและวินิจฉัยหรือดำเนินคดีอาญา เมื่อมีผู้เสียหายกล่าวหา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและข้าราชการเมืองอื่น ว่าร้ายวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น
- 5) ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง และความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน
- 6) ดำเนินการเกี่ยวกับการไต่สวนและวินิจฉัย เมื่อมีการกล่าวหา หรือมีพฤติการณ์ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวยผิดปกติ
- 7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3.4 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้กำหนดไว้ในกฎหมายหลักๆ จำนวน 2 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ.2542 รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้บัญญัติไว้เฉพาะหมวด 10 ว่าด้วยการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตั้งแต่ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินตั้งแต่มาตรา 291 ถึง 296 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตั้งแต่มาตรา 297 ถึง มาตรา 302 ส่วนที่ 3 ว่าด้วยการถอดถอนออกจากตำแหน่งตั้งแต่มาตรา 303 ถึง มาตรา 307 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตั้งแต่มาตรา 308 ถึง มาตรา 311 ถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทใหญ่ ที่กำหนดกรอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ว่า มีอย่างไรบ้าง ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 เป็นกฎหมายลูก ที่นำเอากรอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปี 2540 มากำหนดรายละเอียดของหลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ.2542 เช่น กรณีการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน มีวิธีการและขั้นตอนในการตรวจสอบอย่างไร เจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทใด ตำแหน่งใดที่อยู่ในข่ายที่ต้องยื่นบัญชี แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือกรณีการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีวิธีการและขั้นตอนอย่างไร อัยการสูงสุดจะฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลยุติธรรมหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือกรณีถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐออกจากตำแหน่ง เจ้าหน้าที่

ของรัฐประเภทใดตำแหน่งใด จึงจะถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง มีขั้นตอนและวิธีการถอดถอน
 ดำเนินการอย่างไร ข้อกล่าวหาใดจึงเป็นข้อกล่าวหาที่จะถอดถอนจากตำแหน่งได้ หรือกรณีการ
 ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ร้ายวผิดปกติตกเป็นของแผ่นดิน มีวิธีการและ
 ขั้นตอนอย่างไร แม้ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 จะถูกคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบ
 ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ทำการปฏิวัติล้มล้างรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชิน
 วุตรและยกเลิกการบังคับใช้รัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ก็ตาม แต่คณะปฏิรูป
 การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขก็ยังคงให้
 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ.2542 มีผล
 บังคับใช้ต่อไป ตามประเทศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
 ทรงเป็นประมุขฉบับที่ 19 ลงวันที่ 22 กันยายน 2549 ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.
 ยังคงอยู่เช่นเดิม ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการและปราบปรามการทุจริตพ.ศ.
 2542 แบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ

3.4.1 อำนาจหน้าที่ในการบริหารงานทั่วไป ได้แก่

1. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช.³
2. วางระเบียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทางและ
 ค่าตอบแทนของพยาน และเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเรื่องอื่นใด เพื่อ
 ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ดังนี้⁴
3. วางระเบียบเกี่ยวกับการจ่ายเงินบนตามมาตรา 30⁵
4. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทน
 คณะกรรมการ ป.ป.ช.⁶
5. ออกระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของ
 คณะอนุกรรมการไต่สวน⁷

³มาตรา 19 วรรคแรก (11) แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁴มาตรา 25 วรรคแรก (4) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁵มาตรา 25 วรรคแรก (5) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁶มาตรา 45 วรรคแรก แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁷มาตรา 45 วรรคสาม แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

6. ออกระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป การบริหารบุคคล การงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่นของสำนักงาน ป.ป.ช.⁸

3.4.2 อำนาจหน้าที่ในการกำหนดมาตรการทั่วไปในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

1. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐและการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี⁹

2. รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อนายกรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภาและวุฒิสภาทุกปี และนำรายงานนั้นพิมพ์เผยแพร่ต่อไป¹⁰

3. เสนอ มาตรการ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรือวางแผนงาน โครงการส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม¹¹

4. ดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริต และเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต¹²

5. ประกาศกำหนดแบบบัญชีแสดงรายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน¹³

6. ประกาศกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมจากมาตรา 39¹⁴

⁸ มาตรา 107 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁹ มาตรา 19 วรรคแรก (6) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

¹⁰ มาตรา 19 วรรค (7) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

¹¹ มาตรา 19 วรรคแรก (8) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

¹² มาตรา 19 วรรคแรก (10) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

¹³ มาตรา 32 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

¹⁴ มาตรา 40 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

7. มีอำนาจหน้าที่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งอื่นๆ นอกจากมาตรา 39 และ มาตรา 40 ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด¹⁵

3.4.3 อำนาจหน้าที่เฉพาะในเรื่องการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

1. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปจำนวน พร้อมทั้งทำความเข้าใจเสนอต่อวุฒิสภามาตามหมวด 5 ว่าด้วยการถอดถอนจากตำแหน่ง¹⁶

2. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปจำนวน พร้อมทั้งทำความเข้าใจ เพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุด เพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามหมวด 6 ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา 308 ของรัฐธรรมนูญ¹⁷

3. ได้สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายว่ผิดปกติ กระทำความผิดทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม¹⁸

4. ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด 3 ว่าด้วยการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน¹⁹

5. ดำเนินการส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษา ให้ยกเลิกหรือเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้อนุมัติหรืออนุญาตให้สิทธิประโยชน์หรือออกเอกสารสิทธิแก่บุคคลใดไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือระเบียบของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการ²⁰

¹⁵มาตรา 42 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

¹⁶มาตรา 19 วรรคแรก (1) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

¹⁷มาตรา 19 วรรคแรก (2) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

¹⁸มาตรา 19 วรรคแรก (3) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

¹⁹มาตรา 19 วรรคแรก (4) แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

²⁰มาตรา 19 วรรคแรก (9) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

6. แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย²¹
7. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมา ให้ถ้อยคำ หรือให้ถ้อยคำเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริง²²
8. ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ ทำการหรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใดๆ ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระ อาทิตย์ตกหรือในระหว่างที่มีการประกอบกิจการเพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวนข้อเท็จจริง และหากยังดำเนินการ ไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าวให้สามารถดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะแล้วเสร็จ²³
9. มีหนังสือขอให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วน ท้องถิ่น หรือหน่วยงานเอกชนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การไต่สวนข้อเท็จจริง หรือการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช.²⁴
10. แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือ พิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ²⁵
11. ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ ถูกกล่าวหา ซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูล เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการต่อไป²⁶
12. มีอำนาจออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวในกรณีตรวจพบว่า ผู้ถูก กล่าวหา มีพฤติกรรมที่น่าเชื่อว่าจะมีการโอน ยักยอก แปรสภาพ หรือซุกซ่อนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับ การร่ำรวยผิดปกติ²⁷

²¹มาตรา 19 วรรคแรก (12) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

²²มาตรา 25 (1) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

²³มาตรา 25 (2) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

²⁴มาตรา 25 (3) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

²⁵มาตรา 26 (1) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 P.26.

²⁶มาตรา 26 (2) แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

²⁷มาตรา 78 วรรคแรก แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

13. ฟ้องคดีแพ่งต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งถูกชี้มูลความผิดว่าร่ำรวยผิดปกติ เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งว่าทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติตกเป็นของแผ่นดิน (กรณีผู้แทนอัยการสูงสุดและผู้แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้)²⁸

14. ฟ้องคดีอาญาต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งถูกชี้มูลความผิดทางอาญา (กรณีผู้แทนของอัยการสูงสุดและผู้แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้)²⁹

15. ฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดว่า กระทำผิดอาญาหรือร่ำรวยผิดปกติแล้วแต่กรณี ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อขอให้ลงโทษทางอาญาหรือขอให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยขึ้นผิดปกติตกเป็นของแผ่นดิน (ในกรณีที่คณะทำงานพิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์ ที่มีผู้แทนของอัยการสูงสุดและผู้แทนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จำนวนฝ่ายละเท่าๆ กัน ไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้)³⁰

3.4.4 อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

นอกจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 แล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นด้วย ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ ดังนี้

1. แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

²⁸ มาตรา 80 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

²⁹ มาตรา 97 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

³⁰ มาตรา 11 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542.

2. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การรวบรวมพยานหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือเรียกเอกสารหรือหลักฐานเกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน

3. ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการหรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใดๆ ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก หรือในระหว่างเวลาที่มีการประกอบกิจการเพื่อตรวจสอบ ค้น บังคับ หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใด ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวนข้อเท็จจริง และหากยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าวให้สามารถดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะแล้วเสร็จ

4. ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมาย เพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่า เป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูล เพื่อส่งตัวไปยังสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการต่อไป

5. ขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ดำเนินการตามหมายของศาลที่ออกตาม (3) หรือ (4)

6. กำหนดระเบียบโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับการสืบสวนและสอบสวนการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และการประสานงานในการดำเนินคดีระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ³¹

3.5 กระบวนการไต่สวน

3.5.1 หลักทั่วไปของกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

3.5.1.1 องค์การที่มีอำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริง

อำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ถือเป็นการใช้อำนาจรัฐที่เหนือกว่าเอกชน ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่และเสรีภาพของเอกชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 เช่น ผู้ใดไม่ส่งเอกสารหรือหลักฐานตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งเรียกให้ส่ง หรือไม่มาให้ถ้อยคำตามคำสั่งเรียกของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือมาแต่ไม่ยอมให้ถ้อยคำ หรือไม่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรายการหรือวิธีการภายในระยะเวลาที่

³¹มาตรา 15 แห่ง พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542.

คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ถือว่ามีความผิดทางอาญา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³² หรือกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในระยะเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³³ หรือกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกคณะกรรมการ ป.ป.ช. ลงมติว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ก็จะถูกอัยการสูงสุดยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติตกเป็นของแผ่นดิน แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น (มาตรา 66) ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด กรรมการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักงานตุลาการศาลทหาร รองอัยการสูงสุด หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับสูงถูกคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดว่าร่ำรวยผิดปกติ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้ง ถอดถอนเจ้าหน้าที่ผู้นั้น ต้องสั่งลงโทษไล่ออกหรือปลดออก โดยให้ถือว่า การร่ำรวยผิดปกติเป็นการกระทำฐานทุจริตต่อหน้าที่³⁴ หรือกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในระยะเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอ จะทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนนั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจพบว่าจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ และห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง³⁵ เป็นต้น ดังนั้น อำนาจในกระบวนการได้สวนข้อเท็จจริง จึงเป็นเรื่องมีความสำคัญต่อการดำรงสิทธิและเสรีภาพของเอกชนและเจ้าหน้าที่ของ

³² มาตรา 118 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

³³ มาตรา 119 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

³⁴ มาตรา 80 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

³⁵ มาตรา 34 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

รัฐพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 จึงได้บัญญัติให้องค์กรที่จะใช้อำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้มี 3 ประเภท คือ

(1) คณะกรรมการ ป.ป.ช.

โดยเจตนารมณ์ของอำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 43³⁶ นั้น ประสงค์จะให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จำนวน 9 คน เป็นเจ้าหน้าที่หลักในการไต่สวนข้อเท็จจริง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542. จึงได้กำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งกรรมการ ป.ป.ช. ไว้สูง³⁷ เช่น ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ประจักษ์ เคยเป็นรัฐมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือรับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ และอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีบริบูรณ์ เพราะถือว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าว มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และได้ผ่านการบริหารงานราชการมามาก ส่วนการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนทำการไต่สวนข้อเท็จจริง แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถือเป็นข้อยกเว้น

(2) คณะอนุกรรมการไต่สวน

นอกจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 จะบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ที่มีอำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังบัญญัติเปิดช่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทนได้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะ

³⁶มาตรา 43 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542. บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 44 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง เนื่องจากได้มีการเข้าชื่อร้องขอ เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาออกจากตำแหน่งตามมาตรา 59.
2. ผู้เสียหายยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา ตามมาตรา 66.
3. มีการกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 75.
4. มีเหตุอันควรสงสัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายแรงผิดกติตามตรา 77 หรือกระทำความผิดตามมาตรา 88.
5. มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 84

³⁷มาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

กรรมการ ป.ป.ช. เพราะตามลำพัง คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเพียง 9 คน³⁸ นั้นไม่อาจจะดำเนินงานให้
ลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ เพราะจำนวนเรื่องที่ร้องเรียนเข้ามามีปริมาณจำนวนมาก

การแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนจะเป็นจำนวนกี่คนขึ้นอยู่กับดุลพินิจของ
คณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะแต่งตั้ง แต่โดยปกติจะแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนคณะละไม่เกิน 5
คน เว้นแต่จะเป็นเรื่องร้องเรียนบุคคลสำคัญทางการเมือง หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และเป็นเรื่องร้อง
ที่ประชาชนและสื่อมวลชนให้ความสนใจ กรณีนี้คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจจะแต่งตั้ง
คณะกรรมการไต่สวนจำนวนมากกว่าปกติ และการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนจะต้องคำนึงถึง
ความเหมาะสมกับฐานะและระดับของตำแหน่ง และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร

เจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจแต่งตั้ง
คณะกรรมการไต่สวนมี 2 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อถ่วงถ่วงและแบ่งเบาภาระงานไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.
- 2) เพื่อสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทางวิชาชีพเฉพาะทางและมีความ
สุจริตโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่

แต่ทางปฏิบัติในการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนผู้ทรงคุณวุฒิบางคณะ จะอาศัย
ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างกรรมการ ป.ป.ช. ผู้เป็นประธานคณะกรรมการไต่สวนกับกรรมการ
ไต่สวนผู้ทรงคุณวุฒิ จึงมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ไต่สวนกรรมการไต่
สวนผู้ทรงคุณวุฒิบางคนที่ด้อยคุณภาพทั้งความรู้ ความสามารถและความสุจริตในการปฏิบัติหน้าที่
ซึ่งปัญหาเหล่านี้หากหมักหมมไว้มากๆ จะทำให้คุณภาพการปฏิบัติงาน ภาพพจน์ตลอดจนความ
ศรัทธาที่ประชาชนมีต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสื่อมโทรมและเสียหาย

(3) พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ตามปกติพนักงานเจ้าหน้าที่³⁹ ไม่มีอำนาจในตัวเอง ที่จะทำการไต่สวนข้อเท็จจริงตาม
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 เพราะ
อำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นอำนาจเฉพาะตัวของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยแท้ ดังที่บัญญัติไว้ใน
มาตรา 43⁴⁰ ดังนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่จะมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญนี้ได้มี 2 กรณี คือ

³⁸ มาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

³⁹ มาตรา 4 วรรคสี่ แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542
บัญญัติว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า เลขานุการ และข้าราชการในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และให้หมายความรวมถึง ข้าราชการหรือพนักงาน ซึ่งมาช่วยราชการในสำนักงาน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้แต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้”

⁴⁰ มาตรา 43, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 36.

1) คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นอนุกรรมการไต่สวน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อ (2)

2) คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง⁴¹ ซึ่งในกรณีนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการไต่สวนข้อเท็จจริงตามระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับการแต่งตั้งทำการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ.... ซึ่งขณะนี้ระเบียบฉบับดังกล่าวอยู่ระหว่างการร่างยังไม่แล้วเสร็จ ถ้าระเบียบการไต่สวนข้อเท็จจริง ที่ออกโดยอาศัยประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 31 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 ข้อ 5 เสร็จเรียบร้อยและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จะทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 น่าจะมีความคล่องตัวในการไต่สวนข้อเท็จจริงที่รวดเร็วขึ้น เพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ทันที ไม่ต้องรอให้ครบองค์ประชุมหรือไม่ต้องเลือกวันประชุมว่า วันใดบ้างที่อนุกรรมการไต่สวนทุกคนไม่ติดภารกิจอื่น ซึ่งต่างกับคณะอนุกรรมการไต่สวน เพราะระบบการไต่สวนข้อเท็จจริงในรูปของคณะอนุกรรมการไต่สวน ทำให้การไต่สวนยืดเยื้อล่าช้า เช่น จะต้องทำหนังสือเชิญประชุม จะต้องหาวันประชุมที่อนุกรรมการไต่สวนทุกคนไม่ติดภารกิจอื่น ถ้าติดภารกิจอื่นก็จัดประชุมไต่สวนไม่ได้ หรืออนุกรรมการไต่สวนไม่มาหรือมาแต่ไม่ครบองค์ประชุม เป็นต้น

3.5.1.2 ข้อห้ามแต่งตั้งบุคคลที่มีเหตุดังต่อไปนี้เป็นคณะอนุกรรมการไต่สวน

การปฏิบัติงานการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 นั้น เป็นกรปฏิบัติงานที่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น นอกจากอนุกรรมการไต่สวนจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญเฉพาะทางแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้ที่มีความสุจริตโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ และต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องที่ตนต้องทำการไต่สวนข้อเท็จจริงไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วยเหตุนี้ กฎหมายมาตรา 46⁴² จึงบัญญัติห้ามคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งบุคคลดังต่อไปนี้เป็นอนุกรรมการไต่สวน

- (1) รู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหามาก่อน
- (2) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่กล่าวหา

⁴¹ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข, ฉบับที่ 31 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 ข้อ 5.

⁴²มาตรา 46 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

(3) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

(4) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดาหรือมารดากับผู้กล่าวหา หรือผู้ถูกกล่าวหา

3.5.1.3 การไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการไต่สวน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่าการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนก็เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อเป็นการแบ่งเบาภารกิจงานไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่จะต้องเป็นคณะกรรมการไต่สวนที่อยู่บนพื้นฐานที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้

(1) องค์ประกอบคณะกรรมการไต่สวน

คณะกรรมการไต่สวนที่ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง เรื่องร้องเรียนตามมาตรา 43 แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบด้วย⁴³

- 1) กรรมการ ป.ป.ช. 1 คน
- 2) พนักงานเจ้าหน้าที่และหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.

กำหนด

ซึ่งถือว่าองค์ประกอบดังกล่าวมีความสำคัญ เพราะถ้าขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่ง จะทำให้คณะกรรมการไต่สวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าสำนักงานการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนของคณะกรรมการไต่สวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ถือว่าสำนักงานการไต่สวนข้อเท็จจริงนั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยเช่นกัน

(2) การไต่สวนปากคำบุคคล

- 1) กรณีไต่สวนปากคำเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ระบุในมาตรา 58⁴⁴

เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ระบุไว้ในมาตรา 58 ถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งมีทั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นต้น กฎหมายจึงกำหนดให้คณะกรรมการไต่สวนที่จะทำการไต่สวนปากคำบุคคลดังกล่าว ไม่ว่าจะไต่สวนปากคำในฐานะพยานหรือผู้ถูกกล่าวหา จะต้องมีความคณะกรรมการไต่สวนอย่างน้อย 2 คน และในจำนวนนั้นจะต้องมีกรรมการ ป.ป.ช. เข้าร่วมในการไต่

สวนข้อเท็จจริงด้วย ส่วนกรรมการ ป.ป.ช. จะเข้าร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริงจำนวนกี่คน กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้

⁴³มาตรา 45 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

2) กรณีไต่สวนปากคำบุคคลทั่วไป

การไต่สวนปากคำบุคคลที่เป็นประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 58 ไม่ว่าจะทำการไต่สวนในฐานะพยานหรือผู้ถูกกล่าวหา จะต้องมีอนุกรรมการไต่สวนอย่างน้อยสองคนเข้าร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริง และในจำนวน 2 คนนั้นจะต้องเป็นอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ช. รวมอยู่ด้วยอย่างน้อย 1 คน⁴⁴

(3) การไต่สวนบุคคลต้องไม่กระทำการฉ้อฉล

สำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เปรียบเทียบได้กับสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ถ้าการสอบสวนไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำนวนการสอบสวนนั้นก็ไม่ใช่ชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการก็จะไม่ยื่นฟ้องต่อศาล สำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะไม่ชอบด้วยกฎหมายตามขั้นตอนใด เช่น ขั้นตอนการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน ให้ผู้ถูกกล่าวหา

⁴⁴มาตรา 58 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ผู้ใดมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งกฎหมาย วุฒิสภามีอำนาจดำเนินการถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ตามบทบัญญัติในหมวดนี้

1. นายกรัฐมนตรี
2. รัฐมนตรี
3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. สมาชิกวุฒิสภา
5. ประธานศาลฎีกา
6. ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
7. ประธานศาลปกครองสูงสุด
8. อัยการสูงสุด
9. กรรมการเลือกตั้ง
10. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
11. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
12. กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
13. รองประธานศาลฎีกา
14. รองประธานศาลปกครองสูงสุด
15. หัวหน้าสำนักงานตุลาการทหาร
16. รองอัยการ
17. ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

⁴⁵มาตรา 48 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

ทราบ ขั้นตอนแจ้งข้อกล่าวหาหรือขั้นตอนการไต่สวนปากคำบุคคล เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง เฉพาะขั้นตอนการไต่สวนปากคำพยานหรือผู้ถูกกล่าวหา กฎหมายมาตรา 48 วรรคท้าย จึงบัญญัติห้ามอนุกรรมการไต่สวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ที่เป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ถูกกล่าวหาหรือพยาน เพื่อจูงใจให้บุคคลเหล่านั้นให้ถ้อยคำอย่างใดๆ ในเรื่องที่กล่าวหาหรือเรียน

(4) อำนาจไต่สวนของคณะอนุกรรมการไต่สวน

เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนได้รับการแต่งตั้งและมอบหมายให้รับผิดชอบในการไต่สวนข้อเท็จจริงเรื่องใด จากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมมีอำนาจดังต่อไปนี้⁴⁶

1) ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลายปฏิบัติอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ถ้อยคำเพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริง (มาตรา 25 (1))

2) ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมาย เพื่อเข้าไปในเคหะสถาน สถานที่ทำการหรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใดๆ ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก หรือในระหว่างเวลาที่มีการประกอบกิจการเพื่อ ตรวจสอบ ค้นยึด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใด ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวนข้อเท็จจริง และหากยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าว ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะแล้วเสร็จ (มาตรา 25 (2))

3) ออกหนังสือขอให้หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานเอกชน ดำเนินการ เพื่อประโยชน์แห่งการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (มาตรา 25 (3))

4) ในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะอนุกรรมการไต่สวน มีอำนาจตามมาตรา 26 ดังต่อไปนี้⁴⁷

1. แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

2. ดำเนินการให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง ปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูล เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีต่อไป

⁴⁶มาตรา 49 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁴⁷มาตรา 26 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

3.5.1.4 เรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริง รวม 5 กรณี⁴⁸ ดังนี้

- (1) ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง เนื่องจากได้มีการเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาออกจากตำแหน่งตามมาตรา 59⁴⁹
- (2) ผู้เสียหายยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 66⁵⁰
- (3) มีการกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 75⁵¹

⁴⁸มาตรา 43, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 36

⁴⁹มาตรา 59 แห่ง พ.ร.บ. ประกาศรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 58 ออกจากตำแหน่งได้ สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิ เข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่งได้”

⁵⁰มาตรา 66 แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542. บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้เสียหาย กล่าวหาว่า ผู้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.บพัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีผู้ถูกกล่าวหา หรือบุคคลอื่น เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนด้วย

⁵¹มาตรา 75 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542. บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดร่ำรวยผิดปกติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาวินิจฉัยเบื้องต้นก่อนว่า พฤติการณ์หรือเรื่องที่กล่าวหานั้น เข้าหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ซึ่งได้แสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้แล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. นำบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วยการกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติต้องกระทำในขณะที่ยังถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสองปี”

(4) มีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวณผิดปกติดำเนินการตามมาตรา 77⁵² หรือกระทำความผิดตามมาตรา 88⁵³

(5) มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 84⁵⁴

3.5.1.5 ข้อห้ามในการไต่สวนข้อเท็จจริง

คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะอนุกรรมการไต่สวนและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ทำการไต่สวนตามข้อ 5 แห่งประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฉบับที่ 31 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 จะทำการไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณี ดังต่อไปนี้ไม่ได้⁵⁵

(1) เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนข้อเท็จจริงเสร็จแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่อันเป็นสาระสำคัญแก่การไต่สวน

(2) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง และมูลกรณีแห่งการกล่าวหาเป็นเรื่องเดียวกัน

3.5.1.6 กระบวนการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง

กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 และตามระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2547 สรุปได้ ดังนี้

⁵² มาตรา 77 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เรื่องที่ถูกกล่าวหาเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 75 หรือในกรณีที่มิเหตุอันควรสงสัย ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร้ายวณผิดปกติ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามหมวด 4 การไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป”

⁵³ มาตรา 88 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542. บัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับคำกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา 84 หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามหมวด 4 การไต่สวนข้อเท็จจริง”

⁵⁴ มาตรา 84 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีโทษตามกฎหมายมาตรา 66 ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมให้ผู้กล่าวหายื่นคำกล่าวหาเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของตนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสองปี”

⁵⁵ มาตรา 44 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

(1) กระบวนการรับเรื่องร้องเรียน

1) เรื่องร้องเรียนที่จะเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับเรื่องร้องเรียนที่กล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ไว้พิจารณาคำเนินการได้มี 6 กรณี คือ

1. กรณีเกี่ยวกับเรื่องการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

เป็นเรื่องเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบางประเภทและบางตำแหน่งที่กำหนดให้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา⁵⁶ เป็นต้น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ⁵⁷ เป็นต้น และปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ใน

⁵⁶มาตรา 32 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

⁵⁷มาตรา 39 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

บัญญัติว่า “ให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่ได้บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่ง และเมื่อพ้นตำแหน่ง ตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

1. ประธานศาลฎีกา
2. ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
3. ประธานศาลปกครองสูงสุด
4. อัยการสูงสุด
5. กรรมการเลือกตั้ง
6. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
7. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
8. กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
9. รองประธานศาลฎีกา
10. รองประธานศาลปกครองสูงสุด
11. หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร
12. ผู้พิพากษาในศาลฎีกา
13. ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
14. รองอัยการสูงสุด
15. ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หรือ จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบอันเป็นเท็จหรือจงใจยื่น แต่ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ ในกรณีเช่นนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ถ้าคดีมีมูล ต้องเสนอเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดดังที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติจริง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบพบว่า จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ และห้ามผู้นั้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง⁵⁸ แต่ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าว เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่ระบุไว้ในมาตรา 39⁵⁹ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดให้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 40⁶⁰ เจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทดังกล่าว พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบพบว่า จงใจยื่น บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ และห้ามดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเวลา 5 ปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง⁶¹ โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ต้องเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด ดังเช่นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือกรณีปรากฏว่า ทรัพย์สินและหนี้สินในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่ระบุในมาตรา 39 และมาตรา 40 ได้ยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่ง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งในลักษณะที่ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือหนี้สินลดลงผิดปกติ ในกรณีเช่นนี้ จะนำไปสู่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ถ้าคดีมีมูลว่า ร่ำรวยผิดปกติ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องเสนอสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง พร้อมความเห็นให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำพิพากษาให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินต่อไป

⁵⁸ มาตรา 34 อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 35.

⁵⁹ มาตรา 39 อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 57

⁶⁰ มาตรา 40 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมจากมาตรา 39 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 39 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

⁶¹ มาตรา 41 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

2. กรณีมีผู้ร้องเรียนกล่าวหา

ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ไม่ได้บัญญัติคำนิยาม คำว่า “ผู้กล่าวหา” หรือ “ผู้ร้องเรียน” หมายถึงอะไร แต่พอจะอนุมานทำความเข้าใจได้ว่า “ผู้กล่าวหา” หรือ “ผู้ร้องเรียน” คือบุคคลที่แจ้งเรื่องราว เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งในการยุติธรรม หรือร่ำรวยผิดปกติไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริง

ผู้กล่าวหาหรือผู้ร้องเรียน จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ และสามารถร้องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทและทุกตำแหน่งว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้ ยกเว้นเพียงกรณีเดียวที่ผู้กล่าวหาหรือผู้ร้องไม่มีอำนาจที่จะร้องเรียนกล่าวหา คือ กรณีกล่าวหา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ว่า ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น⁶² ในกรณีนี้ผู้ที่มิอำนาจร้องเรียน กล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ คือ ผู้เสียหาย⁶³ เท่านั้น

3. คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

คณะกรรมการ ป.ป.ช. นอกจากจะมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยได้สวนข้อเท็จจริงเรื่องที่บุคคลอื่นส่งเรื่องร้องเรียน กล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แล้ว ยังมีอำนาจที่จะยกเอาเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม⁶⁴ หรือร่ำรวยผิดปกติ⁶⁵ และดำเนินกระบวนการได้สวนข้อเท็จจริงได้ แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจที่จะยกเอาเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่ำรวยผิดปกติหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่

⁶² มาตรา 66 อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 50

⁶³ มาตรา 4 วรรคสี่ แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542. บัญญัติว่า “ผู้เสียหาย ความว่า ผู้เสียหายจากการกระทำอันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น”

⁶⁴ มาตรา 88 อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 53

⁶⁵ มาตรา 77 อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 52

ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

3. ผู้เสียหาย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 2 มาตรา 4 วรรคสี่ ได้บัญญัติว่า ผู้เสียหาย หมายความว่า ผู้เสียหายจากการกระทำอันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายแรงผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น โดยหลักกฎหมายแล้ว ถือว่า ผู้เสียหาย คือผู้มีส่วนได้เสียในเหตุการณ์ที่เกิด จึงย่อมมีสิทธิที่จะร้องทุกข์กล่าวโทษบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนได้ ดังนั้น ผู้เสียหายตามความหมายดังกล่าว จึงสามารถกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทุกประเภทและทุกตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองทุกประเภท รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกตำแหน่ง เช่น ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ฯลฯ เป็นต้น แต่ไม่มีอำนาจร้องเรียนกล่าวหาคณะกรรมการ ป.ป.ช.

4. พนักงานสอบสวน

เมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่บุคคลตามมาตรา 66 อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม พนักงานสอบสวนต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ⁶⁶

5. ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องร้องเรียนถอดถอน

กรณีที่ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อกันจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร เข้าชื่อกันขอให้ถอดถอนบุคคลในมาตรา 58⁶⁷ หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภาเข้าชื่อกันเพื่อถอดถอนสมาชิกวุฒิสภา⁶⁸ ทั้งสามกรณีดังกล่าวจะต้องนำเรื่องขอถอดถอนออกจากตำแหน่งเสนอประธานวุฒิสภาพิจารณา เพื่อนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริงต่อไป

⁶⁶ มาตรา 89 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

⁶⁷ มาตรา 58 อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 44

⁶⁸ มาตรา 59 อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 49

2) รูปแบบหนังสือร้องเรียนกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การกล่าวหาหรือร้องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ผู้กล่าวหาหรือผู้ร้องเรียนจะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มี 4 รูปแบบ คือ

1. กรณีกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ว่ากระทำความผิดอาญา

หนังสือคำร้องเรียนเพื่อกล่าวหาว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นจะต้องมีรายละเอียดอย่างน้อยดังต่อไปนี้⁶⁹

1.1 ชื่อและที่อยู่ของผู้เสียหาย

1.2 ชื่อและที่อยู่ของผู้ยื่นคำร้องแทนความเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย (ถ้ามี)

1.3 ชื่อหรือตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหา

1.4 ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ความเสียหายที่ได้รับพร้อมพยานหลักฐานชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

1.5 ลายมือชื่อของผู้เสียหายหรือผู้ยื่นคำร้องแทนแล้วแต่กรณี

2. กรณีกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ากระทำความผิดอาญา

หนังสือคำร้องเรียนเพื่อกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีดังกล่าวว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม จะต้องมีรายละเอียดอย่างน้อย ดังต่อไปนี้⁷⁰

2.1 ชื่อและที่อยู่ของผู้กล่าวหา

2.2 ชื่อหรือตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา

2.3 ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดตามข้อกล่าวหา พร้อมพยานหลักฐานหรืออ้างพยานหลักฐาน

3. กรณีกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าร่ำรวยผิดปกติ

⁶⁹ มาตรา 67 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁷⁰ มาตรา 85 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

คำร้องกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ว่าร้ายวยผิดปกติ จะต้องมียละเอียดอย่างน้อย ดังต่อไปนี้⁷¹

3.1 ชื่อและที่อยู่ของผู้กล่าวหา

3.2 ชื่อหรือตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา

3.3 ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์ว่าผู้ถูกกล่าวหาว่าร้ายวยผิดปกติ

4. กรณีเรียกร้องกล่าวหาเพื่อให้ถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐออกจากตำแหน่ง

หนังสือคำร้องขอให้ถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่ระบุไว้ในมาตรา 58⁷² เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลฎีกา ฯลฯ ออกจากตำแหน่ง ต้องมียละเอียด ดังนี้⁷³

4.1 ระบุชื่อ ที่อยู่ อายุ หมายเลขประจำตัวประชาชน พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อ ไม่เกิน 100 คน พร้อมทั้งลงลายมือชื่อ วัน เดือน ปี และต้องมีสิทธิเลือกตั้งด้วย

4.2 ระบุชื่อ ที่อยู่ อายุ หมายเลขประจำตัวประชาชน พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ร้องขอ พร้อมทั้งลงลายมือชื่อและลงวันเดือนปี ให้ได้จำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน และต้องมีสิทธิเลือกตั้งด้วย

4.3 ต้องระบุพฤติกรรมที่กล่าวหาเป็นข้อๆ ให้ชัดเจนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 58

4.4 ต้องระบุพยานหลักฐาน หรือเบาะแสตามสมควร และเพียงพอที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

3) ผู้มีอำนาจและเงื่อนไขเวลากล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1. กรณีกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะและชัดเจน ว่าผู้เสียหาย⁷⁴ หรือผู้กระทำ

⁷¹มาตรา 76 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁷²มาตรา 58 อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 44.

⁷³มาตรา 61 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁷⁴มาตรา 4 วรรคสี่, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 63.

แทนผู้เสียหายตามที่ระบุไว้ในมาตรา 68⁷⁵ เท่านั้น ที่จะกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้นอกจากบุคคลดังกล่าวแล้ว ไม่มีอำนาจที่จะร้องเรียนกล่าวหาได้ การที่กฎหมายบัญญัติจำกัดเฉพาะผู้เสียหายหรือผู้ทำการแทนผู้เสียหายเนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหลายฝ่าย คือฝ่ายที่เป็นรัฐบาลและฝ่ายค้าน รวมทั้งประชาชนที่ชอบและไม่ชอบนักการเมืองบางฝ่ายบางพรรค ถ้ากฎหมายบัญญัติเปิดกว้างให้ใครก็ได้มีอำนาจร้องเรียนกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ร้องเรียนนั้นมีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ร้องเรียนหรือไม่ ก็เกรงว่าจะมีการร้องเรียนเพื่อเป็นการกลั่นแกล้งหรือเป็นการร้องเรียนเพื่อหวังผลทางการเมือง

การร้องเรียนกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 กฎหมายไม่ได้กำหนดเงื่อนไขระยะเวลาว่าจะต้องร้องเรียนภายในระยะเวลาเท่าใด แต่เป็นเรื่องที่กฎหมายประสงค์จะให้มีการร้องเรียนกล่าวหาได้ แม้จะพ้นการดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามถ้าเป็นการกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีโทษทางอาญา การร้องเรียนกล่าวหาและการดำเนินคดีจะต้องเป็นไปตามอายุความแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

2. กรณีกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายเปิดกว้างให้ทุกคนมีอำนาจในการกล่าวหาได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหาย หรือผู้แทนผู้เสียหาย ทั้งนี้ กฎหมายประสงค์จะให้ทุกคนช่วยในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นเรื่องร้องเรียนที่ไม่มีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่การร้องเรียนกล่าวหาจะต้องดำเนินการในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสองปี ถ้าพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเกินสองปี คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจ

⁷⁵มาตรา 68 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

บัญญัติว่า “ในกรณีผู้เสียหายไม่อาจยื่นคำร้องได้ ให้บุคคลดังต่อไปนี้ยื่นคำร้องแทนผู้เสียหาย

1. ผู้ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากผู้เสียหายให้ยื่นคำร้องแทน
2. ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งอยู่ในความดูแลและไม่สามารถร้องเองได้
3. บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ในกรณีผู้เสียหายตายหรือมีเหตุจำเป็น ไม่สามารถยื่นคำร้องเองได้ หรือไม่สามารถมอบอำนาจให้
4. ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล ในกรณีผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล
5. ญาติของผู้เสียหาย ในกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถทำหน้าที่ได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโชชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถ”

ดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริง แต่จะต้องส่งเรื่องไปให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. กรณีกล่าวหาคณะกรรมการ ป.ป.ช.

3.1 เพื่อดำเนินคดีอาญา

บุคคลที่มีอำนาจกล่าวหาเพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญากับคณะกรรมการ ป.ป.ช. มี 2 ประเภท⁷⁶ คือ

3.1.1 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าชื่อกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ยื่นต่อประธานวุฒิสภา

3.1.2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาร่วมกันเข้าชื่อมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภายื่นต่อประธานวุฒิสภา

3.2 เพื่อดำเนินการถอดถอนออกจากตำแหน่ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อกันจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ยื่นคำร้องต่อประธานวุฒิสภา⁷⁷

ในกรณีดังกล่าวทั้งสองกรณี ประชาชนไม่มีอำนาจร้องเรียนกล่าวหาเพื่อให้ดำเนินคดีอาญาหรือถอดถอนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ออกจากการดำรงตำแหน่ง

4. กรณีกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าร้ายวญพิคปกติ เพื่อขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

เป็นกรณีกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ว่าร้ายวญพิคปกติ เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่ร้ายวญพิคปกติตกเป็นของแผ่นดิน ผู้กล่าวหาจะต้องทำหนังสือร้องเรียนยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งไม่เกินสองปี⁷⁸ ถ้าล่วงเลยระยะเวลาสองปีดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจพิจารณาดำเนินการ ส่วนผู้ที่มีอำนาจในการกล่าวหากรณีดังกล่าว จะเป็นผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นใดก็ได้ แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ตามต่างกับกรณีกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดอาญา ซึ่งผู้ที่มีอำนาจกล่าวหาได้เพียงผู้เสียหายหรือผู้ทำการแทนผู้เสียหายเท่านั้น

⁷⁶ มาตรา 17 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁷⁷ มาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁷⁸ มาตรา 75 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

5. กรณีกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

5.1 บุคคลที่มีอำนาจดำเนินการถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐออกจากตำแหน่ง

5.1.1 ประชาชน ที่มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เข้าชื่อกันไม่น้อยกว่า 50,000 คน และตำแหน่งที่ประชาชนมีสิทธิดำเนินการขอถอดถอนจากตำแหน่งได้ จะต้องเป็นตำแหน่งที่ระบุไว้ในมาตรา 58⁷⁹ เท่านั้น เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ฯลฯ เป็นต้น ประชาชนไม่มีอำนาจร้องเรียนกล่าวหาเพื่อดำเนินการถอดถอนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ออกจากตำแหน่ง

5.1.2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถือเป็นตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 จึงบัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้อำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างเต็มที่ คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจที่จะดำเนินการถอดถอน คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 16⁸⁰ ถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาและถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกันเองได้ตามมาตรา 59⁸¹

5.1.3 สมาชิกวุฒิสภา มีอำนาจดำเนินการเข้าชื่อกันตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐออกจากตำแหน่งได้เฉพาะถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาด้วยกันเองเท่านั้น ไม่มีอำนาจดำเนินการถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะขั้นสุดท้ายของกระบวนการพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาจะถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งหรือไม่ สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้พิจารณาลงมติชี้ขาดถือเป็นที่สุด⁸² ด้วยเหตุนี้ ถ้ากฎหมายบัญญัติมอบอำนาจให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถเข้าชื่อกันร้องเรียนขอให้ถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐออกจากตำแหน่งได้และในขณะเดียวกันก็ให้มีอำนาจพิจารณาลงมติถอดถอนได้ด้วย ก็จะไม่เกิดความเป็นธรรมกับผู้ถูกกล่าวหา

⁷⁹ มาตรา 58 อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 44.

⁸⁰ มาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542. บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานวุฒิสภา ว่ากรรมการผู้ใด กระทำการขาดความเที่ยงธรรม จงใจ ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือมีพฤติการณ์ที่เป็นการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของการดำรงตำแหน่งอย่างร้ายแรงและขอให้วุฒิสภามีมติให้พ้นจากตำแหน่งได้”

⁸¹ มาตรา 59, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 49

⁸² มาตรา 65 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

เพราะเป็นการกระทำสองอย่างโดยหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งไม่สามารถจะใช้หลักการถ่วงดุลย์ในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจได้

5.2 เงื่อนไขในการยื่นเรื่องขอถอดถอน

แม้กฎหมายจะไม่ได้บัญญัติว่าผู้กล่าวหาจะต้องยื่นเรื่องขอให้ถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐออกจากตำแหน่งเมื่อใดก็ตาม แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่าจะต้องยื่นเรื่องขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งในขณะเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นดำรงตำแหน่งอยู่เท่านั้น ถ้าผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ไปแล้ว ก็ไม่มีเหตุอันใดที่ประธานวุฒิสภาจะรับเรื่องไว้ดำเนินการ

4) ข้อห้ามคณะกรรมการ ป.ป.ช. รับหรือยกเรื่องร้องเรียนขึ้นพิจารณา
เรื่องร้องเรียนกล่าวหาที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับหรือยกขึ้นพิจารณาไม่ได้⁸³

1. เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งคดี หรือ

2. เรื่องที่ศาลรับฟ้องในประเด็นเดียวกันและอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว

5) เรื่องร้องเรียนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจไม่รับหรือยกขึ้นพิจารณาก็ได้

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีดุลพินิจที่อาจไม่รับหรือยกขึ้นพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ได้⁸⁴

1. เรื่องที่มีลักษณะเป็นบัตรสนเท่ห์ ซึ่งไม่ระบุพยานหลักฐานชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ หรือ

2. เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปี นับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหาและเป็นเรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปไม่ได้

(2) กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น

เมื่อกองรับเรื่องร้องเรียนได้รับเรื่องร้องเรียนแล้วก็จะส่งเรื่องให้คณะทำงานพิจารณาเรื่องร้องเรียน เพื่อพิจารณากลับกรองเรื่องร้องเรียน⁸⁵ ว่าเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจ

⁸³ มาตรา 86 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁸⁴ มาตรา 87 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁸⁵ สำนักงาน ป.ป.ช., โครงสร้างและอัตรากำลังประจำปีงบประมาณ 2543-2546, น.15

พิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือไม่ เป็นเรื่องร้องเรียนที่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะรับฟังว่ามีมูลตามข้อกล่าวหาหรือไม่ โดยมีกรรมการ ป.ป.ช. หนึ่งคนเป็นประธานคณะทำงานดังกล่าว ฉะนั้น เรื่องที่ผ่านการพิจารณาของคณะทำงานพิจารณาเรื่องร้องเรียน มี 2 ประเภท คือ

1) เรื่องร้องเรียนที่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่น่าเชื่อว่า ข้อกล่าวหาเป็นมูลเพียงพอที่จะมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป กรณีเช่นนี้ จะส่งเรื่องไปยังกองต่างๆ ที่รับผิดชอบหน่วยงานที่ผู้ถูกกล่าวหาสังกัด เช่น ผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ก็ต้องส่งเรื่องไปให้สำนักปราบปรามการทุจริต 2 เป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบในการไต่สวนข้อเท็จจริง

2) เรื่องที่ต้องทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น คือเรื่องร้องเรียนที่มีพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอว่ามีมูลตามข้อกล่าวหา ฉะนั้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน จึงต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น โดยส่งไปให้เจ้าหน้าที่กองรับเรื่องร้องเรียนหรือกองต่างๆ ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วแต่กรณี เมื่อไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้นแล้วเสร็จ จึงส่งสำนวนกลับคืนไปให้กองที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

(3) กระบวนการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน

1) การแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนผู้ทรงคุณวุฒิ

คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนจากบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

2) จำนวนคณะกรรมการไต่สวน

จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะและระดับตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร

(4) องค์คณะของคณะกรรมการไต่สวน

1) กรณีไต่สวนบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในมาตรา 58⁸⁶

ไม่ว่าบุคคลในมาตรา 58 จะให้การในฐานะพยานหรือผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้กล่าวหา (กรณีให้ปากคำในชั้นคณะกรรมการไต่สวน แต่ถ้าเป็นผู้กล่าวหาในชั้นร้องเรียนก็ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 48) จะต้องมีคณะกรรมการไต่สวนอย่างน้อยสองคน และในจำนวนนั้นจะต้องมีเจ้าพนักงาน ป.ป.ช. อย่างน้อยหนึ่งคนและจะต้องมีอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นกรรมการ ป.ป.ช. เข้าร่วมด้วยเสมอ

⁸⁶ มาตรา 58, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 44.

2) กรณีไต่สวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ดำรงตำแหน่งในมาตรา 58

เป็นการไต่สวนเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกๆ ไป ต้องมีคณะกรรมการไต่สวนอย่างน้อย 2 คน และในจำนวนนั้น ต้องเป็นกรรมการไต่สวนที่เป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ช. อย่างน้อย 1 คน โดยไม่มีกรรมการ ป.ป.ช. ที่เป็นประธานกรรมการไต่สวนเข้าร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้⁸⁷

(5) องค์ประชุมคณะกรรมการไต่สวน

ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการไต่สวน จะต้องมีการไต่สวนมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการไต่สวนทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุมและมติที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก⁸⁸

(6) แจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ⁸⁹

1) กรณีผู้ถูกกล่าวหาได้รับคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนต่อหน้าคณะกรรมการไต่สวน

ประธานกรรมการไต่สวนต้องแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันที่รับทราบไว้เป็นหลักฐาน แล้วมอบสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนให้กับผู้ถูกกล่าวหา

2) แจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนโดยส่งทางไปรษณีย์ตอบรับ

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนต่อหน้าคณะกรรมการไต่สวน กรณีนี้ประธานกรรมการไต่สวนต้องทำเป็นหนังสือส่งสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานทางราชการ หรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง ถ้าล่วงพ้นสิบห้าวันนับแต่วันส่งสำเนาคำสั่งดังกล่าว ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนแล้ว

(7) การคัดค้านคณะกรรมการไต่สวน⁹⁰

1) เหตุแห่งการคัดค้านคณะกรรมการไต่สวน

1. รู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหามาก่อน
2. มีส่วนได้เสียในเรื่องที่กล่าวหา

⁸⁷ มาตรา 48 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁸⁸ ข้อ 8 ของระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวน พ.ศ.2547

⁸⁹ ข้อ 9 ของระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการไต่สวน พ.ศ.2547

⁹⁰ ข้อ 11 ของระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวน พ.ศ.2547

3. มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา
4. เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นผู้สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดาหรือร่วมมารดากับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา
5. มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติ หรือเป็นหุ้นส่วน หรือมีประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดแย้งกันทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

2) กระบวนการคัดค้านอนุกรรมการไต่สวน

1. คำคัดค้านต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน หรือวันที่ทราบเหตุแห่งการคัดค้าน
2. คำคัดค้านนั้นต้องแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุแห่งการคัดค้าน ว่า จะทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงไม่ได้ความจริงและยุติธรรมอย่างไร
3. ประธานกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อรับคำคัดค้านแล้ว ส่งสำเนาคำคัดค้านไปให้ประธานอนุกรรมการไต่สวนทราบ และเสนอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาคำคัดค้าน
4. ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้ว เห็นว่าคำคัดค้านฟังไม่ขึ้น ก็ให้ยกคำคัดค้านและถือเป็นที่สุด ประธานกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้คัดค้านทราบ แต่ถ้าคำคัดค้านมีเหตุผลรับฟังได้ ก็ให้อนุกรรมการไต่สวนคนนั้นพ้นจากการเป็นอนุกรรมการไต่สวน และแจ้งผลมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปให้ผู้คัดค้านทราบ

(8) แจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนให้ผู้บังคับบัญชาของอนุกรรมการไต่สวนผู้ทรงคุณวุฒิทราบ

เป็นกรณีที่อนุกรรมการไต่สวนผู้ทรงคุณวุฒิเป็นข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คณะอนุกรรมการ ป.ป.ช. จะทำหนังสือพร้อมคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของอนุกรรมการไต่สวนผู้นั้นทราบ เพื่อให้ต้นสังกัดของอนุกรรมการไต่สวนรับรู้

(9) การเปิดประชุมคณะอนุกรรมการไต่สวนครั้งแรก

เมื่อประธานอนุกรรมการไต่สวนได้แจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนไปให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเลขานุการคณะอนุกรรมการไต่สวน จะทำหนังสือเชิญประชุมคณะอนุกรรมการไต่สวนครั้งแรก ไปให้อนุกรรมการไต่สวนผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนทราบ ในการประชุมคณะอนุกรรมการไต่สวนครั้งแรกจะพิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้⁹¹

⁹¹ ข้อ 7 ของระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ.2547.

- 1) กำหนดแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยพิจารณาจากคำร้อง คำร้องขอ คำกล่าวหา รวมทั้งพยานหลักฐานและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง
- 2) มอบหมายให้อนุกรรมการคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคนปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย
- 3) ถ้าเรื่องร้องเรียนนั้น มีพยานหลักฐานแน่นอน มีน้ำหนักรับฟังได้ว่า มีมูลตามข้อกล่าวหา คณะอนุกรรมการไต่สวนก็สามารถพิจารณาพยานหลักฐานและกำหนดการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ โดยไม่ต้องทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอีกก็ได้
- 4) พิจารณาเรื่องอื่นๆ ที่จำเป็น

(10) กระบวนการแจ้งข้อกล่าวหา

เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนได้ทำการไต่สวนปากคำพยานบุคคลและรวบรวมเอกสารหลักฐานเสร็จแล้ว เลขานุการคณะอนุกรรมการไต่สวนจะสรุปสำนวนการไต่สวนทั้งหมดนำเสนอที่ประชุมคณะอนุกรรมการไต่สวน เพื่อพิจารณาว่า พยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงนั้น มีน้ำหนักเพียงพอที่จะรับฟังว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ ถ้าที่ประชุมคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานที่จะชี้ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่กล่าวหา ก็ถือว่ามติที่ประชุมให้เรื่องร้องเรียนตกไป แล้วนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาต่อไป ในกรณีเช่นนี้ คณะอนุกรรมการไต่สวนไม่จำเป็นต้องทำการไต่สวนผู้ถูกกล่าวหาเพราะไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด แต่ถ้าคณะอนุกรรมการไต่สวนพิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว เห็นว่า มีพยานหลักฐานมีน้ำหนักรับฟังได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามข้อกล่าวหา คณะอนุกรรมการไต่สวนจะต้องแจ้งข้อกล่าวหา โดยทำเป็นบันทึกระบุข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี จากนั้น จึงดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหา แก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยดำเนินการดังนี้⁹²

1) กรณีทำหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหา

เป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและลงลายมือชื่อในบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาทั้งสองฉบับโดยไม่ติดเงื่อนไข คณะอนุกรรมการไต่สวนต้องมอบบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับและอีกหนึ่งฉบับเก็บคดีไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงและต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำสืบแก้ข้อกล่าวหาอย่างช้าไม่น้อยกว่า 15 วัน นับแต่วันที่รับทราบข้อกล่าวหา

⁹² ข้อ 15 ของระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ.2547.

2) ทำหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา
รับทราบข้อกล่าวหา แต่ไม่ยอมลงลายมือชื่อในบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา

ผู้ถูกกล่าวหามาพบคณะกรรมการไต่สวน และรับทราบบันทึก
แจ้งข้อกล่าวหาแล้ว แต่ไม่ยอมลงลายมือชื่อ คณะกรรมการไต่สวนจะต้องจดแจ้งเหตุของการไม่
ยอมลงลายมือชื่อในบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา

3) กรณีแจ้งข้อกล่าวหาส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ

คณะกรรมการไต่สวนทำหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหาให้มาพบเพื่อ
แจ้งข้อกล่าวหา แต่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาพบ กรณีเช่นนี้ คณะกรรมการไต่สวนต้องทำบันทึกแจ้งข้อ
กล่าวหา 3 ฉบับ คือ หนึ่งฉบับเก็บติดไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ที่เหลืออีก 2 ฉบับส่งไปให้
ผู้ถูกกล่าวหา โดยผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และอีกหนึ่งฉบับลงลายมือชื่อและวันเดือนปีส่งคืน
กลับมาให้คณะกรรมการไต่สวน เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ
ไต่สวนต้องส่งบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่
ของผู้ถูกกล่าวหาที่ปรากฏตามหลักฐานทางราชการ หรือสถานที่ติดต่อที่ผู้ถูกกล่าวหาแจ้งให้ทราบ
ถ้าเวลาล่วงพ้น 15 วันนับแต่วันที่ได้นำบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไป
แล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกแจ้งข้อกล่าวหากลับคืนมา หรือไม่ได้รับคำชี้แจงใดจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้
ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว แต่ไม่ประสงค์จะแก้ข้อกล่าวหา

(11) กระบวนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

1) ระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

ตามปกติผู้ถูกกล่าวหาจะต้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายใน 15 วัน นับ
แต่วันที่รับทราบบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา ถ้าผู้ถูกกล่าวหาไม่ชี้แจงภายในระยะเวลาดังกล่าว และไม่
แจ้งเหตุขัดข้องให้คณะกรรมการไต่สวนทราบ ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ประสงค์จะชี้แจงแก้ข้อ
กล่าวหา แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะพลาดโอกาสชี้แจงข้อกล่าวหาในช่วงแรก แต่ก็ยังมีโอกาสที่จะชี้แจงแก้
ข้อกล่าวหาได้อีกครั้งหนึ่ง ถ้าผู้ถูกกล่าวหาทำยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาก่อนที่คณะกรรมการไต่
สวนจะสรุปสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอประธานกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการไต่
สวนพิจารณาแล้วเห็นว่ามิเหตุอันสมควร ก็จะให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาตามที่ร้อง
ขอได้⁹³

2) รูปแบบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจะเป็นหนังสือหรือให้การด้วยวาจาก็ได้
ในกรณีชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจา คณะกรรมการไต่สวนจะต้องบันทึกคำให้การแก้ข้อกล่าว

⁹³ข้อ 15, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 91.

ในกรณีชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจา คณะอนุกรรมการไต่สวนจะต้องบันทึกคำให้การแก้ข้อกล่าวหาที่เป็นสาระสำคัญ เมื่อบันทึกเสร็จแล้ว อ่านให้ผู้ถูกกล่าวหาฟังหรือให้ผู้ถูกกล่าวหาอ่าน ให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อในบันทึกถ้อยคำไว้เป็นหลักฐาน ถ้าบันทึกถ้อยคำมีหลายหน้า ผู้ถูกกล่าวหาและอนุกรรมการไต่สวนคนใดคนหนึ่ง ต้องลงลายมือชื่อในบันทึกนั้นทุกหน้า ห้ามขูดลบหรือบันทึกทับข้อความ ถ้าจะแก้ไขข้อความ ให้ใช้วิธีขีดฆ่าเติม และให้ผู้ถูกกล่าวหาและอนุกรรมการไต่สวนคนใดคนหนึ่งลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแห่งที่มีการขีดฆ่าเติม⁹⁴

3) สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

1. ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาได้⁹⁵
2. ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนเรียกพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างเป็นพยานหลักฐาน แต่อยู่ในความครอบครองของผู้อื่นได้

(12) การทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงตามที่มีการกล่าวหา ได้ทำบันทึกแจ้งข้อกล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาได้นำพยานหลักฐานมาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจนเป็นที่พอใจของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว คณะอนุกรรมการไต่สวนต้องนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่ได้มาจากการไต่สวนข้อเท็จจริง รวมทั้งพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา เพื่อนำมาพิจารณาชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน แล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันเป็นมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่อย่างไร แล้วจึงทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง อันประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้⁹⁶

- 1) ชื่อและตำแหน่งหน้าที่ของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา
- 2) เรื่องที่ผู้ถูกกล่าวหา
- 3) ข้อกล่าวหาและสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริง
- 4) เหตุผลในการพิจารณาวินิจฉัย ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- 5) บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้าง
- 6) สรุปความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหา

⁹⁴ข้อ 24 ของระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ.2547.

⁹⁵มาตรา 47 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁹⁶มาตรา 50 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

(13) กระบวนการพิจารณาสำนวนไต่สวนข้อเท็จจริง ชั้นคณะกรรมการ
ป.ป.ช.

1) ระยะเวลาเสนอสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเข้าที่ประชุม
คณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง
จากคณะอนุกรรมการไต่สวนแล้ว ต้องจัดสำนวนการไต่สวนเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะกรรมการ
ป.ป.ช. ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับสำนวนไต่สวน⁹⁷

2) ข้อห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เข้าร่วมพิจารณาสำนวนไต่สวน
ข้อเท็จจริง ด้วยเหตุดังต่อไปนี้⁹⁸

1. รู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหามาก่อน เว้นแต่จะารู้เห็น
เหตุการณ์มาก่อนอันเนื่องมาจากรับแต่งตั้งเป็นประธานอนุกรรมการไต่สวน
2. มีส่วนได้เสียในเรื่องกล่าวหา
3. มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหา หรือผู้ถูกกล่าวหา
4. เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้อง
ร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดาหรือมารดากับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา
5. มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติหรือเป็นหุ้นส่วน หรือมี
ผลประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดแย้งกันทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

3) องค์ประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช.⁹⁹

1. การประชุมเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัย (ได้แก่ สำนวนการ
ไต่สวนข้อเท็จจริง) หรือการให้ความเห็นชอบ (เช่น การแต่งตั้งตำแหน่งรองเลขาธิการ
คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช.) ต้องมีองค์ประชุมคณะกรรมการ
ป.ป.ช. 2 ใน 3 ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. คือต้องมีกรรมการ ป.ป.ช. เข้าร่วมตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป จึงจะ
เป็นองค์ประชุมชอบด้วยกฎหมาย

2. การประชุมทั่วไป นอกจากใน ข้อ 1 ต้องมีกรรมการ ป.ป.ช. มา
ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งหมด คือตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป จึงถือว่าเป็นองค์
ประชุมที่ชอบด้วยกฎหมาย

⁹⁶ มาตรา 50 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

⁹⁷ มาตรา 51 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁹⁸ มาตรา 52 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.

⁹⁹ มาตรา 20 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

(14) การลงมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

การลงมติที่ประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ถือเสียงข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นมติเกี่ยวกับการพิจารณาวินิจฉัย หรือเกี่ยวกับการให้ความเห็นชอบ¹⁰⁰

3.5.2 กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้บัญญัติกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง กรณีมีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำผิดอาญาไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

3.5.2.1 กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง กรณีดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แตกต่างกับการดำเนินคดีอาญากับประชาชนทั่วไป เช่น ข้อกล่าวหา วิธีการสอบสวน ผู้มีอำนาจในการกล่าวหา ผู้มีอำนาจในการฟ้องคดี กระบวนการพิจารณาของศาลและชั้นศาลที่มีพิจารณาพิพากษาซึ่งขั้นตอนและวิธีการเหล่านี้ไม่เคยปรากฏในระบบกฎหมายไทยมาก่อน เพราะในอดีตการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ใช้วิธีการและขั้นตอนเหมือนกันกับการดำเนินคดีอาญากับประชาชนธรรมดา แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มีแนวคิดใหม่โดยเห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นบุคคลมีอำนาจและสิทธิพิเศษเหนือประชาชนธรรมดา ตลอดจนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองบางตำแหน่งเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการบริหารประเทศ ดังนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 จึงกำหนดวิธีการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ต่างกับประชาชน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นจริง โปร่งใส และรวดเร็ว จึงบัญญัติให้นำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพียงศาลเดียว โดยไม่มีการอุทธรณ์และฎีกา

ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีลักษณะพิเศษดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น จึงเห็นควรพิจารณากระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง กรณีดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้

¹⁰⁰ ข้อ 7 ของประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ครั้งที่ 31 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2549.

(1) กระบวนการกล่าวหา

1) ผู้มีอำนาจกล่าวหา

1. ผู้เสียหาย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้เสียหายเป็นผู้ที่มีอำนาจกล่าวหาบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ระบุในมาตรา 66 ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และข้าราชการทางการเมืองอื่น¹⁰¹ บุคคลอื่นไม่มีอำนาจกล่าวหา ยกเว้นจะเป็นผู้มีอำนาจกล่าวหาแทนผู้เสียหาย การที่กฎหมายกำหนดเฉพาะผู้เสียหายก็ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้ผู้ที่มีส่วนได้เสีย ซึ่งรู้เรื่องการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงๆ เป็นผู้มีอำนาจกล่าวหา เพราะถ้ากฎหมายเปิดโอกาสให้ใครก็ได้ที่สามารถจะกล่าวหาบุคคลในมาตรา 66 ได้ โดยไม่มีข้อจำกัดที่รัดกุมแล้ว อาจจะมีการกลั่นแกล้งทางการเมืองโดยเอาเรื่องไม่จริงมากล่าวหาอันจะก่อให้เกิดความเสียหายกับบุคคลเหล่านั้นได้ เพราะเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองระดับสูงและเป็นผู้บริหารประเทศด้วย เช่น นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี เป็นต้น

¹⁰¹ พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจากนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ได้แก่

1. รองนายกรัฐมนตรี
2. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
3. รัฐมนตรีว่าการทบวง
4. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
5. รัฐมนตรีช่วยว่าการทบวง
6. ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
7. ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี
8. ที่ปรึกษารัฐมนตรี และที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
9. เลขานุการนายกรัฐมนตรี
10. รองเลขานุการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง
11. โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
12. รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
13. เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
14. ประจำสำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี
15. เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
16. ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
17. เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง
18. ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง

2. ผู้ยื่นคำร้องแทนผู้เสียหาย

บุคคลที่มีอำนาจยื่นคำร้องแทนผู้เสียหาย ได้แก่ 1. ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย ให้ยื่นคำร้องแทน 2. ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งอยู่ในความดูแลและไม่สามารถร้องเองได้ 3. บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ในกรณีผู้เสียหายตายหรือมีเหตุจำเป็น ไม่สามารถยื่นคำร้องเองได้ หรือไม่สามารถมอบอำนาจได้ 4. ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลในกรณีผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล 5.ญาติของผู้เสียหายในกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นคนวิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลไม่สามารถทำหน้าที่ได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถ¹⁰²

2) ระยะเวลาในการกล่าวหา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ไม่ได้บัญญัติ ว่าผู้เสียหายหรือผู้ทำการแทนผู้เสียหายจะต้องยื่นหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อใด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ว่า แม้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่ระบุในมาตรา 66 จะพ้นจากการดำรงตำแหน่งไปแล้วเป็นเวลาเกิน 2 ปี คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ยังคงมีอำนาจดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่นว่านั้น ได้ต่างกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ถ้าพ้นจากการดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลาเกิน 2 ปี คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ไม่มีอำนาจรับเรื่องไว้พิจารณา¹⁰³ ในกรณีเช่นนี้ ถ้าเป็นคำร้องเรียนกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐคนนั้นว่า กระทำความผิดทางอาญา คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะส่งเรื่องร้องเรียนไปให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ความผิดเกิด เพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

3) รูปแบบคำร้องเรียนกล่าวหา

คำร้องเรียนกล่าวหาจะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังนี้¹⁰⁴

1. ชื่อและที่อยู่ของผู้เสียหาย
2. ชื่อและที่อยู่ของผู้ยื่นคำร้องแทนความเกี่ยวพันกับผู้เสียหาย
3. ชื่อหรือตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหา

¹⁰² มาตรา 68, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 75.

¹⁰³ มาตรา 84, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 54.

¹⁰⁴ มาตรา 67, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 69

3. ชื่อหรือตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหา
4. ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหาความเสียหายที่ได้รับ พร้อมพยานหลักฐานชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

5. ลายมือชื่อของผู้เสียหายหรือผู้ยื่นคำร้องแทน แล้วแต่กรณี

4) ข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิด

การกล่าวหาว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและข้าราชการการเมืองอื่นว่ากระทำความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มี 3 กรณี¹⁰⁵ คือ

1. กล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติ
2. กล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา คือตั้งแต่มาตรา 147 ถึง มาตรา 166
3. กล่าวหาว่า กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น เช่น กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 เป็นต้น

(2) กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช.เอง หรือคณะอนุกรรมการไต่สวน ก็มีกระบวนการและขั้นตอนในการไต่สวนข้อเท็จจริงดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.5.1 หลักทั่วไปเกี่ยวกับการไต่สวนข้อเท็จจริง คือ

กระบวนการรับเรื่องร้องเรียน กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น กระบวนการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน องค์คณะของคณะอนุกรรมการไต่สวน องค์ประกอบคณะอนุกรรมการไต่สวน แจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ การคัดค้านคณะอนุกรรมการไต่สวน การเปิดประชุมคณะอนุกรรมการไต่สวนนัดแรก กระบวนการแจ้งข้อกล่าวหา กระบวนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา การทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง กระบวนการพิจารณาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงชั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. และการลงมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

¹⁰⁵ มาตรา 66, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถ 50.

(3) ผลการลงมติ ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าคดีมีมูล

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้กระทำความผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 66 จะก่อให้เกิดผล 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องส่งรายงานและเอกสารพร้อมความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปยังอัยการสูงสุด เพื่อฟ้องศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 70¹⁰⁶

2) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานและเอกสารพร้อมความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปยังประธานวุฒิสภา ตามมาตรา 56 (1)¹⁰⁷ เพื่อดำเนินการประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณาการถอนถอนออกจากตำแหน่ง

3) ผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 66 จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าวุฒิสภามีมติหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำพิพากษาตามมาตรา 55¹⁰⁸

3.5.2.2 กระบวนการได้สวนข้อเท็จจริงกรณีดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในมาตรา 66

(1) กระบวนการกล่าวหา

1) ผู้มีอำนาจกล่าวหา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 84¹⁰⁹ ไม่ได้บัญญัติว่าผู้เสียหายเท่านั้น จึงจะมีอำนาจกล่าวหา

¹⁰⁶ มาตรา 70 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

¹⁰⁷ มาตรา 56 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล ให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานตามมาตรา 54 วรคสองและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยัง

1. ประธานวุฒิสภา ถ้าข้อกล่าวหาเป็นเรื่องประธานวุฒิสภาส่งมาตามมาตรา 43 (1) หรือเรื่องที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องตามมาตรา 43 (2)”

¹⁰⁸ มาตรา 55 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล และข้อกล่าวหาเป็น เรื่องที่วุฒิสภาส่งมาตามมาตรา 43 (1) หรือผู้เสียหาย ยื่นคำร้อง เพื่อดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 43 (2) นับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติดังกล่าว ผู้ถูกกล่าวหา จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าวุฒิสภามีมติ หรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะมีคำพิพากษาแล้วแต่กรณี”

¹⁰⁹ มาตรา 84, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 103

แตกต่างกับการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในมาตรา 66 แต่เป็นการบัญญัติเปิดช่องกว้างให้ใครก็ได้ที่รู้เห็นหรือมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ และแม้จะเป็นการกล่าวหาด้วยบัตรสนเท่ห์¹¹⁰ ถ้าได้ระบุนายหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็จะได้รับไว้ดำเนินการเช่นกัน นอกจากนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหยิบยกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐขึ้นพิจารณาดำเนินการไต่สวนได้ด้วย ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐคนใดคนหนึ่งกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อหน้าที่ในการยุติธรรม¹¹¹ แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะใช้เหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร้ายว่ผิดปกติ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นไม่ได้ เพราะมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติไว้แจ้งชัดว่า ผู้เสียหายหรือผู้ทำการแทนผู้เสียหายเท่านั้นที่จะมีอำนาจกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้

2) ระยะเวลาในการกล่าวหา

การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในมาตรา 66 กฎหมายบัญญัติว่า ถ้ากล่าวหาจะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ขณะเจ้าหน้าที่ของรัฐดำรงตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่งไม่เกิน 2 ปี ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐพ้นจากตำแหน่งเกิน 2 ปี¹¹² คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจรับเรื่องไว้พิจารณาดำเนินการ

3) รูปแบบหนังสือกล่าวหา

การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม จะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ของผู้กล่าวหา ชื่อหรือตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา พร้อมพยานหลักฐานหรืออ้างพยานหลักฐาน¹¹³

4) ข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิด

¹¹⁰ มาตรา 87, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 84.

¹¹¹ มาตรา 88, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 53.

¹¹² มาตรา 84, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 54.

¹¹³ มาตรา 84, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 70.

การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในมาตรา 66 ว่ากระทำความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มี 3 กรณี¹¹⁴

1. กล่าวหากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่
2. กล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
3. กล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการ

ยุติธรรม

เป็นที่สังเกตว่า กฎหมายไม่ได้บัญญัติฐานความผิดร้ายแรงผิดปกติไว้ในมาตรา 84 ซึ่งต่างกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กฎหมายบัญญัติฐานร้ายแรงผิดปกติเป็นความผิดอาญาที่บัญญัติอยู่ในหมวดที่ 6 ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(2) กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

การไต่สวนข้อเท็จจริง กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนเอง หรือ คณะอนุกรรมการไต่สวนเป็นผู้ดำเนินการ ก็มีขั้นตอนและวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงดังที่กล่าวมาแล้ว ในหัวข้อ 3.5.1 เรื่องหลักทั่วไปเกี่ยวกับการไต่สวนข้อเท็จจริง ในกรณีที่มีการไต่สวนข้อเท็จจริงหาก คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าถ้าให้ผู้ถูกกล่าวหายังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ราชการหรือเป็นอุปสรรคในการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะส่งเรื่องไปให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อสั่งพักราชการและพักงานได้ เพื่อรอฟังผลการพิจารณาของ คณะกรรมการ ป.ป.ช.¹¹⁵

(3) ผลการลงมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

1) ประเภทของการลงมติ

การลงมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. มี 2 ลักษณะ คือ

1. การลงมติทั่วไป คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งหมด¹¹⁶ และการลงมติถือเสียงข้างมาก¹¹⁷

¹¹⁴ มาตรา 84, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 103.

¹¹⁵ มาตรา 90 แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

¹¹⁶ มาตรา 20, อ้างแล้ว, ในเชิงอรรถที่ 98.

¹¹⁷ มาตรา 23 แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542